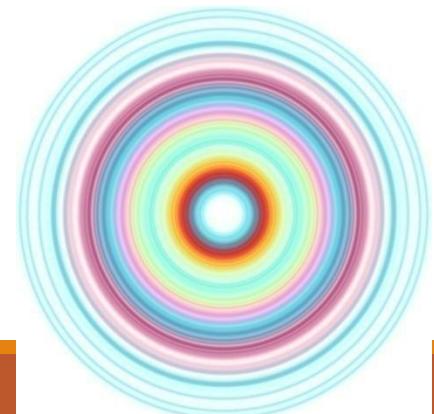

Socijalna politika Evropske unije

Evropski socijalni model
KONTEKST, ISTORIJSKI RAZVOJ, OGRANIČENJA, RIZICI

Sadržaj

- Kontekst razvijanja evropskog socijalnog modela
- Definicije i značenja evropskog socijalnog modela
- Faze u razvoju evropskog socijalnog modela
 - 1. socijalne reforme u zajednicama i prosvetiteljstvo
 - 2. industrijalizacija i državna socijalna politika
 - 3. moderna država blagostanja
 - 4. period transformacija
- Aktuelne promjene i izazovi
 - 1. demografske promjene
 - 2. ekonomski izazovi
 - 3. društvena i kulturna kretanja
 - 4. globalizacija
- Koordinacija nacionalnih sistema

Kontekst

- U poređenju sa drugim regionima, socijalno-politička praksa u Evropi ima dugu tradiciju.
- Kriza socijalne države / države blagostanja i zahtjevi koji se tiču funkcijanisa jedinstvenog evropskog tržišta uslovili su promjene u pravcu modernizacije socijalne sigurnosti, sve izraženije konvergencije i izgradnje tzv. evropskog socijalnog modela (ESM).
- Otvoreni metod koordinacije (OMK) obezbjedio je intenziviranje procesa međusobne saradnje i transfera pozitivne prakse.
- Uvođenje pojma ESM vezuje se za Predsednika Evropske komisije Žaka Delora koji je krajem osamdesetih godina prošlog vijeka njime označio razliku između ekonomskog i socijalnog sistema Evrope u odnosu na SAD.
- U političkom životu, stručnoj i akademskoj javnosti, sam koncept ESM ostao je nedovoljno definisan i u izvesnoj meri protivurićešan.
- Uprkos tome, postao je vrlo popularan u svakodnevnom političkom životu.
- Najšire posmatrano, za jednu grupu istraživača ESM predstavlja osnov evropskog identiteta u poređenju sa ostalim zemljama. Druga grupa istraživača smatra da je ubjedljivije govoriti o evropskim socijalnim modelima: 1) liberalnom, 2) socijalno-demokratskom, 3) konzervativnom, 4) južno evropskom i 5) istočno i centralno evropskom.

Značenja ESM (1)

-Prema mišljenju Hartmunda Kalblea, ESM postoje u tri značenja:

1.Najšire značenje: "Pod ESM-om se podrazumijevaju današnje društvene posebnosti Evrope ... Ovo široko shvatanje ESM-a obuhvata kako evropsku porodicu, tako i evropski rad, evropsku potrošnju kao i evropske vrijednosti, evropsku državu blagostanja, evropsku kulturu menadžmenta, evropski grad i evropsko obrazovanje".

2.Uže značenje: "ESM se odnosi na evropsku politiku stvaranja radnih mesta, socijalnu sigurnost, socijalnu redistribuciju, politike socijalne pravde." U ovom značenju, ne govori se samo o politikama nacionalnih Vlada, nego i EU.

3.Najuže značenje: "ESM sačinjavaju posebnosti evropske države blagostanja, koja pruža socijalnu sigurnost u slučaju bolesti, siromaštva, starosti, invalidnosti, nezaposlenosti, kao i osnovne sigurnosti u stanovanju i obrazovanju." U ovom značenju, primarno je fokus na nacionalnim socijalnim politikama, ali i socijalnim politikama EU.

Značenja ESM (2)

Bernd Šulte razlikuje širi i uži pojam ESM.

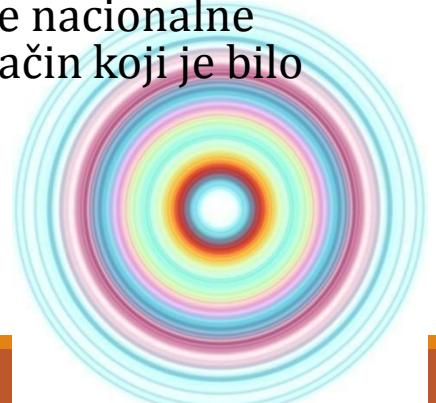
U širem smislu, ESM obuhvata norme socijalne politike u evropskom primarnom i sekundarnom zakonodavstvu.

U užem smislu, specifični elementi koji obrazuju ESM jesu:

1. državni sistem koji se zasniva na demokratiji (*parlamentarna demokratija*)
2. privredni sistem zasnovan na privatnom vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju koji je usmeren na tržište (*tržišna privreda*)
3. širok opseg uslužnih djelatnosti i pomoći koje su privatne i neformalne jer se pružaju unutar porodice i pre svega primarno od strane žena (*porodične i neformalne vrste blagostanja*)
4. široko polje aktivnosti kojima se smanjuje diskriminacija, podstiču jednake šanse i stvaraju mogućnosti razvoja za svakoga (*inkluzija*)
5. državni ciljevi usmereni prema blagostanju građana (*socijalno blagostanje*)
6. razgranat, na principu solidarnosti zasnovan sistem socijalne sigurnosti (*socijalna sigurnost*)
7. pravni sistem koji ne samo da predstavlja pravni okvir, nego propisuje i učešće građana u socijalnim mjerama i doprinosima na osnovu prava (*vladavina prava*).

Značenja ESM (3)

- Vite je definisao ESM na naredni način:
“ESM opisuje ukupnost državnih i civilno-društvenih akcija koje su usmjerenе na to da se svim građankama i građanima obezbijedi zadovoljenje (osnovnih) materijalnih potreba, društveno učešće i socijalni sklad”.
- U poređenju sa drugim zemljama, evidentne su evropske specifičnosti. One su naročito izražene u odnosu na SAD i Japan, gde su socijalne reforme započete znatno kasnije u poređenju sa Evropom.
- Razvoj socijalne funkcije države doprinio je jačanju njene legitimnosti u razvoju nacionalne solidarnosti između “mladih i starih, zdravih i bolesnih, zaposlenih i nezaposlenih. Ova solidarnost koju je nacionalna država blagostanja obezbeđivala bila je odlučujući razlog da države prebrode duboke krize u koje su upale zbog ratova, okupacija, moralnih opterećenja ratnim zločinima i genocidima. Država blagostanja je diskreditovane nacionalne države u Evropi u drugoj polovini XX veka stabilizovala na način koji je bilo teško zamisliti pola vijeka ranije.”

Faze u razvoju (1)

- **Prva faza** – socijalne reforme u zajednici i prosvetiteljstvo
Pružanje pomoći siromašnima na lokalnom (komunalnom) nivou bilo je uslovljeno masovnim siromaštvom uslijed bolesti, epidemija, ratova i gladi. Najznačajniji segment staranja o siromašnima nije bio u nadležnosti država, već crkvenih vlasti, tj. različitih religioznih grupa i predstavljao je specifičan vid dopune neformalne podrške porodice i lokalnih zajednica (institut milosrđa).
Šesnaesti vijek je period prvih zakona o siromašnima u Evropi. Tako je na primjer 1572. godine u Engleskoj usvojen Akt o siromašnima. Sedamnaesti vijek označio je uvođenje zakona u siromašnima u brojnim zemljama Evrope.
Briga o siromašnima imala je snažnu komponentu nadziranja i kontrole. Prve vrste “institucija” koje su države osnivale bili su azili, bolnice i sirotišta. U osamnaestom veku, počeli su da se javljaju neki oblici javno-zdravstvene zaštite, a u protestantskim državama i osnovno obrazovanje u nadležnosti države.
Tokom vremena, osnivana su udruženja trgovaca i zanatlija, koji su formirali milosrdne kase (*mutuals*).
Evropu u ovom periodu u ovoj sferi odlikuju raznolikosti unutar država i između njih.

Faze u razvoju (2)

- **Druga faza** – industrijalizacija i državna socijalna politika

Industrijalizacija i urbanizacija izazvale su velike promjene, između ostalog, i u domenu intervencija države čiji je cilj osiguranje osnovnih socijalnih rizika.

Krajem devetnaestog vijeka započinje se sa uvođenjem zakonske zaštite prava zaposlenih u pojedinim granama, koje se proširilo na službenike, državne činovnike i zemljoradnike (Bizmarkove reforme i Zakon o opštem socijalnom osiguranju u Nemačkoj iz 1881. godine).

Istovremeno, odigravaju se promjene u porodičnoj strukturi i gubljenje njene tradicionalne socijalno-zaštitne funkcije.

Zaposlenost se vezuje za preuzimanje lične odgovornosti za obezbeđivanje rizika u slučaju bolesti, starosti, nezaposlenosti i siromaštva.

Uređenje sistema javnog osiguranja kretalo se različitom dinamikom u različitim evropskim zemljama.

Novi koncept javnog osiguranja počinje da se širi u procesima razmjene iskustava između stručnjaka i posebnih komisija.

Period saradnje između dva svetska rata praćen je i rivalstvom između država što se reflektовало на разlike између nacionalnih socijalnih modela.

Faze u razvoju (3)

- **Treća faza** – moderna država blagostanja
Počinje nakon II svetskog rata i označava suštinske promjene u odnosu na prošlost.
Mjere državne intervencije usmeravaju se na čitavo stanovništvo.
Obezbeđenje minimuma socijalne sigurnosti predstavlja pravo svakog građanina, dok se krug korisnika prava po osnovu socijalnog osiguranja u najvećem broju evropskih država postepeno širi.
Na Zapadu, izgradnja države blagostanja propraćena je "kejnzijskim optimizmom", a na Istoku se razvijala u okviru planske privrede.
Prava se zasnivaju najviše na kontinuiranoj zaposlenosti, a država se oslanja na porodicu u kojoj žene obavljaju zadatke staranja.
Nakon ekonomske recesije 1970-ih godina, dolazi do kraha "zlatnog" perioda i započinju brojne kritike države blagostanja, izazvane: 1. niskim privrednim rastom; 2. sve nižim stopama nataliteta i povećanjem udjela starijih; 3. pooštrenom globalnom konkurenčijom sa državama koje faktički funkcionišu bez države blagostanja i 4. krizom povjerenja Evropljana u državnu upravu.

Faze u razvoju (4)

- **Četvrta faza** – period transformacija
Potreba za prilagođavanjem države blagostanja u izmijenjenim okolnostima.
Javljuju se novi socijalni rizici na tržištu rada, novo siromaštvo, ugrožene jednoroditeljske porodice, dugotrajna nezaposlenost, socijalni problemi migranata.
Uvećavaju se socijalne razlike.
U Istočnoj Evropi, dolazi do kolapsa socijalističke socijalne politike i njenog suštinskog reformisanja.
Uopšteno, Piter Hol je razlikovao 3 vrste promena:
 1. Promjene prvog reda – inkrementalne i kvalitativne (neznatna smanjenja ili uvećanja nivoa socijalnih naknada, dužine njihovog trajanja i sl).
 2. Promjene drugog reda – institucionalne i kvalitativne (uvodenje novina u načine funkcionisanja).
 3. Promjene trećeg reda – promene ciljeva i zadataka socijalne politike.Novi ciljevi socijalne politike usmjereni su na stvaranje radnih mesta, kvalitetnije obrazovanje, ravnopravnost među polovima, međugeneracijsku solidarnost i jednakost.

Aktuelne promjene i izazovi (1)

1. Demografske promjene

Promjene u starosnoj strukturi stanovništva.

Opšte karakteristike demografskih trendova jesu usporavanje rasta ukupnog broja stanovnika i njihovo starenje.

Osnovni faktori promjena sadržani su u smanjenju stope nataliteta i produženju prosječnog vijeka, što se reflektuje na poremećaje između određenih kohorti i na odnos radno aktivnog i izdržavanog stanovništva.

Ove promjene direktno utiču na probleme u funkcionisanju penzijskog, zdravstvenog i drugih vidova osiguranja i socijalne zaštite, kao i što dolazi do rasta budžetskih (javnih) izdataka.

Očekuje se da će radno sposobno stanovništvo biti sve starije, da će postojati problemi u obezbjeđivanju adekvatnih, trajnih i prilagodljivih penzijskih sistema i naknada, kao i u pristupu kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti u okviru finansijski stabilnog zdravstvenog sistema.

Aktuelne promjene i izazovi (2)

2. Ekonomski izazovi

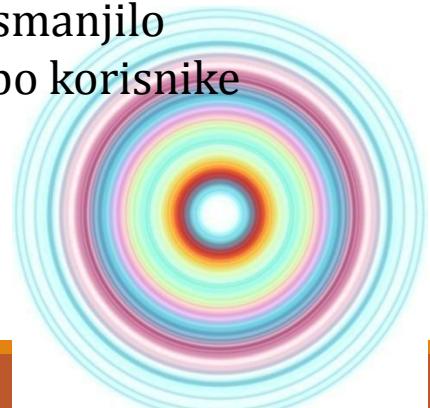
Finansiranje sistema socijalne sigurnosti zavisi i od produktivnosti i privrednog rasta.

Prigovor o velikim opterećenjima socijalnim izdacima u Evropi i pretjeranoj regulaciji nije bez osnova. To ne znači da je ujedno i osnovni uzrok ekonomskih problema.

Iskustvo pojedinih evropskih država (prije svega skandinavskih) ukazuje na to da se rast može ostvariti dobrom kombinacijom ekonomskih i socijalnih faktora.

Paket "socijalnog investiranja" naglašava da socijalna politika nije samo trošak, nego i investicija.

("Poželjne") reforme kreću se u pravcu privatizacije, kako bi se smanjilo opterećenje države, što nema jednoznačno pozitivne posledice po korisnike programa.

Aktuelne promjene i izazovi (3)

3. Društveni i kulturni izazovi

Promjene u strukturi porodice, smanjenje broja članova zajedničkog domaćinstva, alternativne forme življenja itd.

Učešće žena na tržištu rada, promjena uloge i položaja žena (i stavova prema tome) uslovili su preraspodelu uloga i promjene u shvatanju roditeljskih odgovornosti, kao i supruga i oca.

Izlazak žena na javnu scenu, borba za ravnopravnost na poslu i zauzimanje odgovarajućeg mesta u političkim i upravljačkim strukturama dovodi se u vezi sa "ženskim" pitanjem.

Feminizam postaje jedan od priznatih načina tumačenja sveta.

Sveukupna politika porodice u evropskim zemljama usmjerava se prema mjerama koje doprinose usklađivanju porodičnih i profesionalnih obaveza.

Aktuelne promjene i izazovi (4)

4. Izazov globalizacije

Podstiče konkureniju između država blagostanja i može da izazove socijalni damping, deregulaciju i demontažu socijalnog sistema.

Nameće se politička odluka pred države blagostanja, o tome da li žele da smanje socijalne izdatke.

Uticaj globalizacije na različite modele je različit:

“liberalna socijalna politika sa svojim rezidualizmom, individualizmom i privatizacijom, spojiva je sa neoliberalnom globalizacijom, ali po cijeni sve većih nejednakosti; sistemi bivših socijalističkih zemalja koji se oslanjaju na zaradu i sa visokim opterećenjem radnika i povezani bizmarkovski sistemi socijalnog osiguranja, ranjivi su u uslovima globalnog pritiska i konkurenkcije; socijaldemokratski sistemi države blagostanja, koji se zasnivaju na građanstvu (državljanstvu) finansiraju iz poreza potrošača, u uslovima globalnog pritiska iznenađujuće su sposobni za opstanak i konkurentnost”.

